

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

DRUGI ODJEL

PREDMET CINDRIĆ i BEŠLIĆ PROTIV REPUBLIKE HRVATSKE

(Zahtjev br. 72152/13)

PRESUDA

STRASBOURG

6. rujna 2016. godine

U predmetu Cindrić i Bešlić protiv Republike Hrvatske,
Europski sud za ljudska prava (Drugi odjel), zasjedajući u Vijeću u sastavu:

Işıl Karakaş, *Predsjednica,*
Julia Laffranque,
Paul Lemmens,
Valeriu Griţco,
Ksenija Turković,
Stéphanie Mourou-Vikström,
Georges Ravarani, *suci,*

i Hasan Bakırcı, *zamjenik tajnika Odjela,*

Nakon vijećanja zatvorenog za javnost 5. lipnja 2016. godine,
donosi sljedeću presudu koja je usvojena navedenog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 72152/13) protiv Republike Hrvatske što su ga 5. studenoga 2013. godine, dvoje hrvatskih državljana, g. Alojz Cindrić i gđa. Katarina Beščić („podnositelji zahtjeva”), podnijeli Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija”).

2. Podnositelje zahtjeva zastupale su gđa. L. Kušan, odvjetnica iz Ivanić Grada, i gđa. Nataša Owens, odvjetnica iz Zagreba. Hrvatsku Vladu („Vlada”) zastupala je njezina zastupnica gđa. Š. Stažnik.

3. Podnositelji zahtjeva posebno su naveli da je došlo do povrede postupovnih obveza na temelju članaka 2. i 14. Konvencije; da, protivno članku 13. Konvencije, nisu imali u tom smislu na raspolaganju učinkovito pravno sredstvo; da im je uskraćeno pravo na pristup sudu suprotno članku 6. stavku 1. Konvencije; te da im je također povrijeđeno pravo na mirmo uživanje vlasništva, zaštićeno člankom 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju.

4. Dana 16. prosinca 2013. godine Vlada je obaviještena o zahtjevu.

5. Predsjednik Vijeća prihvatio je zahtjev Vlade da se odredi tajnost predmeta (Pravilo 33. stavak 1. Poslovnika Suda).

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

6. Podnositelji zahtjeva rođeni su 1973. odnosno 1975. godine i žive u P.

A. Pozadina predmeta

7. Podnositelji zahtjeva živjeli su sa svojim roditeljima u A. u Hrvatskoj. U kolovozu 1991. godine prvi podnositelj zahtjeva je pristupio hrvatskoj vojsci i napustio dom, a u studenom 1991. godine druga podnositeljica zahtjeva otišla je živjeti u Njemačku.

8. U drugoj polovici studenog 1991. godine, Jugoslavenska narodna armija, zajedno sa srpskim paravojnim snagama, preuzela je kontrolu nad A., koji je tako postao dio „Srpske autonomne oblasti Krajine” (dalje u tekstu: „Krajina”).

9. Dva nepoznata muškarca su 6. siječnja 1992. godine odvela roditelje podnositelja zahtjeva, S.C. i P.C., iz njihovog doma u A. Općinski djelatnici su 7. siječnja 1992. godine dovezli kamionom tijela roditelja podnositelja zahtjeva pred njihovu kuću. Pozvan je ujak podnositelja zahtjeva, koji je općinskim djelatnicima dao odjeću za sprovod roditelja podnositelja zahtjeva.

B. Istraga koju su provele vlasti „Srpske autonomne oblasti Krajine”

10. Policija iz A. je 7. siječnja 1992. godine pretražila stan u A. koji je koristila osoba X. te pronašla automatsko oružje, pištolj i nekoliko metaka.

11. Policija iz A. je 7. siječnja 1992. godine ispitala policijske službenike R.B., M.S., D.J., V.K., M.T., D.K. i M.M. Osim R.B., svi su policijski službenici bili na dužnosti na kontrolnoj točki u ulici R. u A. od 19 sati 6. siječnja 1992. godine do 7 sati 7. siječnja 1992. godine.

12. R.B. je izjavio kako je 6. siječnja 1992. godine oko 19 sati policijski službenik X. zatražio dozvolu od njega, R.B., kao njegovog nadređenog, da mu se odobri kratak dopust. On, R.B., odobrio je zahtjev. R.B. ne zna kada se osoba X. vratila na dužnost u policijsku postaju, no vjeruje da ga je vidio između 23 sata i ponoći iste večeri.

13. M.S. je izjavio kako je oko 20 sati 6. siječnja 1992. godine vozilo prišlo kontrolnoj točki i da ga je D.J. zaustavio. U to je vrijeme on, M.S., bio u baraci. D.J. i D.K. su ušli i upitali ga da li mu je poznat policijski službenik s madežom na licu ili vozilo Volkswagen sa zadnjim znamenkama broja na registracijskoj tablici 44, no on im je odgovorio kako nije. Međutim, oko 22 sata istog dana zaustavio je vozilo Volkswagen sa zadnjim znamenkama broja na registracijskoj tablici 44. Vozilo je vozio policijski službenik X., kojeg je M.S. osobno poznao, a D.J. i D.K. su potvrdili da se radi o istom vozilu koje je došlo iz suprotnog smjera oko 20 sati.

14. D.J. je izjavio kako je 6. siječnja 1992. godine oko 20:10 vozilo marke Volkswagen prišlo kontrolnoj točki i da ga je on zaustavio. Vozač je nosio uniformu civilne policije. Vozilo koje je stiglo iz suprotnog smjera odvratio pozornost D.J.-u, pa ga je on zaustavio. U tom se trenutku motor

Volkswagena odjednom upalio i vozilo je krenulo u smjeru K. D.K. mu je rekao da nije imao vremena u potpunosti pregledati vozilo, no da je vidio kako su vozač i suvozač nosili uniforme civilne policije. Također je vidio dvoje civila na stražnjem sjedalu – muškarca i ženu. D.K. je zabilježio registracijski broj tog vozila. Oko 23 sata istog dana policijski službenik M.S. zaustavio je vozilo koje je stiglo iz smjera K. i upitao druge policijske službenike na dužnosti radi li se o istom vozilu koje je zaustavljeno oko 20 sati, što je D.J. potvrdio. U vozilu su bili jedino vozač i suvozač. D.J. ih je upitao tko su bili ostali putnici i kamo su ih odveli. Vozač je rekao da su putnici bili S.C. i P.C. te da ih je ostavio u selu.

15. M.T. i D.K. potvrdili su prethodno opisane događaje.

16. Policija iz A. ispitala je 8. siječnja 1992. godine osobe X. i Y., dvojicu policijskih službenika. Obojica su priznali da su 6. siječnja 1992. godine odveli S.C. i P.C. u vozilu koje je pripadalo osobi X. Na samom kraju A. zaustavila ih je policija. Međutim, policiji je odvratio pozornost drugo vozilo pa su se osobe X. i Y. brzo odvezli s tog mjesta. Odveli su S.C. i P.C. u selo J. Osoba X. je izjavila da su izvukli S.C. i P.C. iz vozila i krenuli pješke. On je nosio automatsko oružje i u jednom trenutku mu ga je S.C. pokušao oduzeti, nakon čega je nastao metež u kojem je oružje opalilo i ubilo S.C. Nakon toga je osoba Y. ustrijelila P.C. Osoba Y. je izjavila da je osoba X. ubila S.C. kad su stigli u J. i zatim prisilio njega, osobu Y., da ubije P.C.

17. Policija iz A. je 9. siječnja 1992. godine podnijela kaznenu prijavu protiv osoba X. i Y. javnom tužitelju B., navodeći da su 6. siječnja 1992. godine u 22:30 u J., selu blizu grada A., ubili S.C. i P.C. Najprije su odvezli žrtve u vozilu osobe X. do J. i zatim ih izvukli iz vozila. Osoba X. je potom ubila S.C. automatskim oružjem, a osoba Y. je ubila P.C. pištoljem.

18. Županijski sud u B. otvorio je 28. siječnja 1992. godine istragu u odnosu na osobe X. i Y. zbog sumnje na da su počinili ubojstvo protiv S.C. i P.C.

19. Istražni sudac Županijskog suda u B. je 13. travnja 1992. godine zatražio balističko izvješće.

C. Istraga koju su provele hrvatske vlasti

20. U kolovozu 1995. godine hrvatske vlasti su ponovo uspostavile kontrolu nad gradom A. Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda uspostavilo je 1996. godine Prijelaznu upravu Ujedinjenih naroda za istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem („UNTAES”). UNTAES-u je istekao mandat 15. siječnja 1998. godine te je započeo prijenos vlasti hrvatskim vlastima.

21. Policija je 16. travnja 1996. godine ispitala M.C., brata pokojnog S.C., koji je izjavio da su njegov brat i supruga njegovog brata ubijeni 6. siječnja 1992. godine. Policija „Srpske autonomne oblasti Krajine” predala mu je tijela i bilo mu je dozvoljeno da ih sahrani.

22. Policija u C. ispitala je 19. rujna 2000. godine M.M., koji je rekao da je 6. siječnja 1992. godine bio na dužnosti zajedno s M.B. na ulazu u selo J. Oko 21 sat on i M.M. hodali su prema rampi kod barake gdje je bilo okupljalište svih patrola te su čuli vozilo u pokretu, nakon čega je uslijedilo nekoliko hitaca iz vatrenog oružja, a zatim je vozilo ponovno pokrenuto. Kada su stigli do okupljališta, tamo su pronašli Lj.Č., D.J. i M.P., koji su im rekli da su „dvije budale upravo dovele dvoje ljudi u automobilu i ubile ih kraj ceste.” Nijedan od policijskih službenika na patroli nije se usudio otići do mjesta zločina. Uskoro su svi otišli svojim kućama. Ujutro 7. siječnja 1992. policija iz A. došla je do kuće M.M. i odvela ga u policijsku postaju u A., gdje ga je ispitala i rekla mu da su osoba X. i njegov prijatelj ubili S.C. i njegovu suprugu. On je bio čuo da se osoba X. preselila u Bosnu i Hercegovinu.

23. Policija je 21. rujna 2000. godine ispitala podnositelje zahtjeva, koji su od B.Ž., koji je živio sa svojim roditeljima tijekom predmetnog razdoblja, doznali da su osobe X. i Y. optuženi za ubojstvo roditelja podnositelja zahtjeva.

24. Istražni sudac Županijskog suda u C. je 4. siječnja 2001. godine zatražio istragu u odnosu na osobe X. i Y., koje nisu bile dostupne hrvatskim vlastima, zbog sumnje da su počinile ubojstvo protiv S.C. i P.C. Protiv osumnjičenika, koji su pobjegli, izdan je i međunarodni nalog za uhićenje.

D. Postupak izručenja u odnosu na osobu Y.

25. Ministarstvo unutarnjih poslova poslalo je 8. veljače 2002. godine upit Ministarstvu pravosuđa o tome hoće li se pokrenuti postupak izručenja osumnjičenika.

26. Interpol u Washingtonu obavijestio je 14. siječnja 2005. godine hrvatske vlasti da Ministarstvo domovinske sigurnosti u Clevelandu u Ohiju ima valjanu lokaciju osobe Y. Ministarstvo unutarnjih poslova obavijestilo je 19. siječnja 2005. godine Ministarstvo pravosuđa tražeći ih da pokrenu postupak izručenja osobe Y. Ministarstvo pravosuđa poslalo je 20. siječnja 2004. godine zahtjev Županijskom sudu u C. da dostavi odgovarajuće dokumente u svrhu traženja izručenja osobe Y. od strane vlasti Sjedinjenih Američkih Država. Svi dokazni materijali iz spisa predmeta prevedeni su na engleski jezik i 11. siječnja 2006. godine Ministarstvo pravosuđa poslalo je „zahtjev za privremenim uhićenjem [osobe Y.]” Ministarstvu pravosuđa SAD-a diplomatskim putem.

27. Ministarstvo vanjskih poslova obavijestilo je 10. siječnja 2007. godine Ministarstvo pravosuđa da je Ministarstvo pravosuđa SAD-a zatražilo neke dodatne dokumente. Županijski sud u C. dostavio je 10. svibnja 2007. godine tražene informacije i dokumente Ministarstvu pravosuđa.

28. Čini se kako su 12. i 13. veljače 2008. godine hrvatske i američke vlasti održale konzultacije u Zagrebu u vezi s izručenjem osobe Y.

29. Županijsko državno odvjetništvo u C. opet je 8. travnja 2008. godine zatražilo od Ministarstva pravosuđa da traži izručenje osobe Y. Ministarstvo pravosuđa poslalo je 17. lipnja 2008. godine dodatne dokumente Ministarstvu pravosuđa SAD-a u pogledu izručenja osobe Y.

30. U travnju 2009. godine Ministarstvo domovinske sigurnosti SAD-a zatražilo je od hrvatskog Ministarstva pravosuđa pravnu pomoć u vezi s kaznenom istragom protiv osobe Y. u SAD-u zbog optužbi za pokušaj ishoda američkog državljanstva prijevarom te za prijevaru i zlouporabu viza, dozvola i drugih službenih dokumenata. Zatražili su sve dokumente vezane uz sva kaznena djela koja je osoba Y. mogla počinuti. Zahtjev je prosljeđen Državnom odvjetništvu 7. siječnja 2013. godine.

31. Državno odvjetništvo prosljedilo je 26. ožujka 2014. godine tražene dokumente, prevedene na engleski jezik, Ministarstvu domovinske sigurnosti SAD-a.

E. Postupak u odnosu na osobu X.

32. Ministarstvo pravosuđa dalo je suglasnost 2002. godine za izdavanje međunarodnog naloga za uhićenje u odnosu na osobu X.

33. Istražni sudac Županijskog suda u C. zatražio je 2. siječnja 2008. godine od nadležnog suda u Srbiji da sasluša osobu X. u vezi s ubojstvom S.C. i P.C. Srpske vlasti zatražile su 28. srpnja 2008. godine ovjereni prijevod tog zahtjeva i svih relevantnih dokumenata na srpski jezik.

34. Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske poslalo je 13. kolovoza 2008. godine dopis Ministarstvu pravosuđa Republike Srbije u smislu da, u skladu sa sporazumom između te dvije države, svaka država potpisnica ima pravo komunicirati na svom jeziku i slati dokumente na tom jeziku bez potrebe prijevoda.

35. Srpske vlasti saslušale su 18. veljače 2009. godine osobu X. On je izjavio kako je kazneni postupak protiv njega i osobe Y. zbog ubojstva S.C. i P.C. pokrenut 1992. pred Općinskim sudom u B. te da su oslobođeni optužbe. Također je porekao uključenost u ubojstvo S.C. i P.C. Njegova izjava je prosljeđena hrvatskim vlastima 3. ožujka 2009. godine.

F. Parnični postupak radi naknade štete

36. Podnositelj zahtjeva su 16. ožujka 2006. godine podnijeli građanskopravnu tužbu protiv države Općinskom sudu u C. radi naknade neimovinske štete u iznosu od 500.000 hrvatskih kuna (HRK) za svakog (oko 65.500 eura (EUR)) u vezi s ubojstvom njihovih roditelja. Pozvali su se na članke 1. i 2. Zakona o odgovornosti iz 2003.

37. Općinski sud u C. je 9. ožujka 2007. godine prihvatio tužbeni zahtjev podnositelja zahtjeva i dosudio svakom 300.000 HRK (oko 40.000 EUR)

utvrdivši kako je ubojstvo roditelja podnositelja zahtjeva bilo teroristički akt. Tu je presudu preinačio Županijski sud u C. 3. prosinca 2009. Podnositeljima zahtjeva također je bilo naloženo da državi isplate iznos od 52.500 HRK (oko 6.800 EUR) na ime parničnih troškova koji obuhvaćaju nagrade koje je zaračunalo Državno odvjetništvo radi zastupanja države. Relevantni dio te presude glasi kako slijedi:

„Tužitelji u prvostupanjskom postupku temelje svoj tužbeni zahtjev za naknadu štete na odredbama Zakona o odgovornosti iz 2003... Potrebno je ukazati na članak 3. tog Zakona, kojim je propisano da obveza naknade štete postoji neovisno o tome da li je štetnik utvrđen, kazneno progonjen ili oglašen krivim. Međutim, uzimajući u obzir točno utvrđivanje činjenica od strane prvostupajnskog suda, koji je utvrdio da su se predmetni događaji odvijali 7. siječnja 1992. u selu J., na tadašnjem okupiranom teritoriju Republike Hrvatske koji je u to vrijeme bio pod kontrolom nezakonitih formacija „Srpske Republike Krajine” te izvan kontrole Republike Hrvatske i njezinih zakonitih tijela, podnesak žalitelja da [ubojstvo roditelja tužitelja] ... predstavlja ratnu štetu je osnovan.

U članku 2. Zakona o utvrđivanju ratne štete ... određeno je da se ratnom štetom smatra ona šteta koju je prouzrokovao neprijatelj ili nezakonite skupine ili zakonita tijela Republike Hrvatske, kao i suučesnici tih skupina i tijela, u slučaju kada je ta šteta nastala izravno ili neizravno u razdoblju određenom u članku 1. tog Zakona (od 15. kolovoza 1990. do okončanja neprijateljstava i ratnih operacija protiv Republike Hrvatske). Stoga, s obzirom na prirodu, mjesto i vrijeme predmetnih događaja (ubojstvo nedužnih civila na okupiranom teritoriju Republike Hrvatske za vrijeme Domovinskog rata), treba zaključiti kako se dotični događaji trebaju pravno klasificirati kao ratna šteta i da žalitelj nije odgovoran za njih ili za na taj način nastalu štetu.

...”

38. Presudu je potvrdio Vrhovni sud Republike Hrvatske 19. lipnja 2012. godine. Sud je prihvatio zaključak Županijskog suda da ubojstvo roditelja podnositelja zahtjeva predstavlja ratnu štetu i dodao, u relevantnom dijelu, sljedeće:

„Iako djelo koje je dovelo do podnošenja tužbe tužitelja za naknadu štete pokazuje određene sličnosti s terorističkim aktom jer [oba] podrazumijevaju [čin nasilja], čin štete [u ovom slučaju] značajno se razlikuje od terorističkih akata po svojim svojstvima jer ne sadrži dodatne elemente i predstavlja ratnu štetu za koju tuženik nije odgovoran. To je zbog toga što šteta nije nastala na teritoriju pod *de facto* suverenosti Republike Hrvatske, već na teritoriju koje je u to vrijeme bilo okupirano, gdje tijela Republike Hrvatske nisu mogla zakonito djelovati; ove okolnosti isključuju inače objektivnu odgovornost tuženika. Nadalje, čin štete u ovom slučaju nije izvršen s jedinim ciljem teškog narušavanja javnog poretka (takav je cilj svojstvo terorističkog akta), nego je uključivao i uporabu sile, ubojstvo i progonstvo civilnog stanovništva na tom teritoriju s ciljem rušenja unutarnje sigurnosti i stabilnosti Republike Hrvatske i sprečavanja funkcioniranja njezinih zakonitih tijela.

...”

39. Podnositelji zahtjeva podnijeli su 1. veljače 2013. godine ustavnu tužbu. Naveli su, *inter alia*, da je u izvjesnom broju svojih prethodnih

presuda Vrhovni sud Republike Hrvatske priznao pravo tužitelja na naknadu štete prouzrokovanu smrću za vrijeme Domovinskog rata u Republici Hrvatskoj te su citirali sedam presuda koje je taj sud izrekao između 2006. i 2010. godine (vidjeti odlomak 52. dalje u tekstu). Ustavna tužba podnositelja zahtjeva odbijena je 9. svibnja 2013.

II. MJERODAVNO PRAVO I PRAKSA

A. Republika Hrvatska

1. Ustav Republike Hrvatske

40. Članak 21. Ustava Republike Hrvatske (Narodne novine br. 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000 i 28/2001) glasi kako slijedi:

„Svako ljudsko biće ima pravo na život.

...”

2. Državno odvjetništvo

41. U Izvješću o radu Državnog odvjetništva Republike Hrvatske za 2012. godinu, podnesenom Saboru u rujnu 2013. godine navodi se da je u razdoblju između 1991. godine i 31. prosinca 2012. godine bilo prijavljeno 13.749 žrtava rata u Republici Hrvatskoj, od kojih je 5.979 ubijeno. Do podnošenja izvješća hrvatske vlasti otvorile su istrage protiv 3.436 navodnih počinitelja. 557 osoba proglašeno je krivima za kaznena djela povezana s ratnim sukobom.

(a) Sporazum o suradnji u progonu počinitelja kaznenih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida

42. Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije i Državno odvjetništvo Republike Hrvatske potpisali su 13. listopada 2006. godine gore navedeni Sporazum. Njime se pokriva suradnja u pogledu dokaza, informacija i dokumenata.

(b) Zakon o parničnom postupku

(i) Mjerodavne odredbe

43. Mjerodavni dio Zakona o parničnom postupku (Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije br. 4/1977, 36/1977 (ispravak), 36/1980, 69/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990 i 35/1991, i Narodne novine Republike Hrvatske br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11 i 148/11) glasi kako slijedi:

TROŠKOVI POSTUPKA

Članak 151.

„(1) Parnične troškove čine izdaci učinjeni u tijeku ili u povodu postupka.

(2) Parnični troškovi obuhvaćaju i nagradu za rad odvjetnika i drugih osoba kojima zakon priznaje pravo na nagradu.”

Članak 154.

„(1) Stranka koja u cijelosti izgubi parnicu dužna je protivnoj stranci i njezinu umješaču nadoknaditi troškove.

(2) Ako stranka djelomično uspije u parnici, sud može s obzirom na postignuti uspjeh, odrediti da svaka stranka snosi svoje troškove ili da jedna stranka nadoknadi drugoj i umješaču razmjernan dio troškova.

(3) Sud može odlučiti da jedna stranka nadoknadi sve troškove koje su protivna stranka i njezin umješač imali ako protivna stranka nije uspjela samo u razmjerno neznatnom dijelu svog zahtjeva, a zbog tog dijela nisu nastali posebni troškovi.

...”

Članak 155.

„(1) Pri odlučivanju koji će se troškovi stranci nadoknaditi sud će uzeti u obzir samo troškove koji su bili potrebni radi vođenja parnice. O tome koji su troškovi bili potrebni te o visini troškova odlučuje sud ocjenjujući brižljivo sve okolnosti.

(2) Ako je propisana tarifa za nagrade odvjetnika ili za druge troškove, odmjerit će se takvi troškovi prema toj tarifi.”

Članak 156. (1)

„Stranka je dužna neovisno o ishodu parnice nadoknaditi protivnoj stranci troškove koje je uzrokovala svojom krivnjom ili slučajem koji se njoj dogodio.”

Članak 162.

„Kad državni odvjetnik sudjeluje u postupku kao stranka, on ima pravo na naknadu troškova prema odredbama ovog zakona, ali ne i pravo na nagradu.”

Članak 163.

„Odredbe o troškovima primjenjuju se i na stranke što ih zastupa državno odvjetništvo. U tom slučaju troškovi postupka obuhvaćaju i iznos koji bi se stranci priznao na ime nagrade odvjetniku.

(c) Tarifa o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika

44. Prema Tarifi o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika, Narodne novine br. 91/2004, 37/2005 i 59/2007), nagrada odvjetnika u parničnom predmetu izračunava se u odnosu na vrijednost predmeta spora (sporni iznos) za svaku radnju u postupku. Vrijednost predmeta spora načelno odgovara iznosu koji tužitelj traži u svom tužbenom zahtjevu.

(d) Pravilnik o visini nagrade odvjetniku određenom za branitelja po službenoj dužnosti

45. Pravilnik o visini nagrade odvjetniku određenom za branitelja po službenoj dužnosti (Narodne novine br. 101/2012) usvojilo je Ministarstvo pravosuđa, a odnosi se na nagradu odvjetniku koju nadoknađuje država. Pravilom 1. predviđeno je da odvjetnici koji brane tuženika u kaznenom postupku u okviru programa branitelja po službenoj dužnosti imaju pravo samo na 30 % svoje uobičajene nagrade.

(e) Zakon o obveznim odnosima

46. Mjerodavna odredba Zakona o obveznim odnosima (Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije br. 29/1978, 39/1985 i 57/1989 te Narodne novine Republike Hrvatske br. 53/1991, 73/1991, 3/1994 – „Zakon o obveznim odnosima”), prije njegove izmjene i dopune 1996. godine, glasi kako slijedi:

Članak 180.

„Odgovornost za gubitak prouzrokovan smrću ili tjelesnom ozljedom ili oštećenjem ili uništenjem tuđe imovine kao rezultat nasilja ili terorističkih akata..., jest na... tijelu čiji su službenici imali dužnost, prema važećim zakonima, spriječiti takav gubitak.”

(f) Izmjena i dopuna Zakona o obveznim odnosima iz 1996. godine.

47. U mjerodavnom dijelu Izmjena i dopuna Zakona o obveznim odnosima iz 1996. godine (Narodne novine br. 7/1996 od 26. siječnja 1996. godine – „Izmjene i dopune iz 1996. godine”), koji je stupio na snagu 3. veljače 1996. godine, predviđeno je kako slijedi:

Članak 1.

„U Zakonu o obveznim odnosima („Narodne novine”, br. 53/91, 73/91. i 3/94.) članak 180. briše se.

Članak 2.

„(1) Postupci za naknadu štete pokrenuti po odredbama članka 180. Zakona o obveznim odnosima, prekidaju se.

(2) Postupci iz stavka 1. ovoga članka nastaviti će se nakon što se donese poseban propis kojim će se urediti odgovornost za štetu nastalu uslijed terorističkih akata.”

(g) Zakon o odgovornosti iz 2003.

(i) Mjerodavne odredbe

48. Mjerodavnim dijelovima Zakona o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija (Narodne novine Republike Hrvatske br. 117/2003 od 23. srpnja 2003. godine – „Zakon o odgovornosti

iz 2003. godine”), koji je stupio na snagu 31. srpnja 2003. godine, predviđeno kako slijedi:

Članak 1.

„(1) Ovim se Zakonom uređuje odgovornost za štetu počinjenu aktima terora i drugim aktima nasilja poduzetim s ciljem teškog narušavanja javnog reda zastrašivanjem i izazivanjem osjećaja nesigurnosti građana ...

(2) U smislu ovoga Zakona terorističkim aktom smatra se osobito akt nasilja izvršen u pravilu iz političkih pobuda s ciljem izazivanja straha, užasa i osjećaja osobne nesigurnosti građana.”

Članak 2.

„Za štetu iz članka 1. ovoga Zakona odgovara Republika Hrvatska na načelima društvene solidarnosti, ravnopravnog snošenja javnog tereta te pravičnog i brzog obeštećenja.”

Članak 3.

„Obveza naknade štete po ovom Zakonu postoji neovisno o tome je li štetnik utvrđen, kazнено progonjen ili oglašen krivim.”

Članak 7. (1)

„Oštećenik ima pravo samo na naknadu one štete koja je posljedica smrti, tjelesne povrede ili oštećenja zdravlja.”

Članak 10.

„Sudski postupci radi naknade štete prekinuti stupanjem na snagu Zakona o izmjeni Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine”, br. 7/96.) nastaviti će se po odredbama ovoga Zakona.”

(ii) Sudska praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske

49. U svojim presudama br. Rev-348/05-2 od 31. siječnja 2006. godine, Rev-356/07-2 od 18. travnja 2007. godine, Rev-1133/04-2 od 3. srpnja 2007. godine, Rev-130/08-2 od 10. prosinca 2008. godine i Rev-104/08-2 7. siječnja 2009. godine. Vrhovni sud Republike Hrvatske odlučio je da je država odgovorna za štetu nastalu terorističkim aktima počinjenima za vrijeme rata u Republici Hrvatskoj. Odgovarajući dijelovi tih presuda glase kako slijedi.

Presuda br. Rev-348/05-2 od 31. siječnja 2006. godine:

„Utvrđeno je da su dana ... u mjestu G. G. smrtno stradali roditelji podnositelja... Toga dana (od 20:00 do 22:00 sata) nepoznate osobe su pucale iz vatrenog oružja i bacale eksplozivne naprave na veći broj kuća u tom mjestu tako da je nastala veća imovinska šteta, a roditelji tužitelja su smrtno stradali u ruševinama svoje kuće.

...

Opisani događaj (pucanje po kućama iz vatrenog oružja i ubacivanje eksplozivnih naprava u više kuća u selu od strane grupe nepoznatih osoba) predstavlja i po

mišljenju ovog suda teroristički akt u smislu tih zakonskih odredaba. Za štetu koja nastane uslijed terorističkih akata odgovara Republika Hrvatska prema načelima društvene solidarnosti, ravnomjernog snošenja javnog tereta te pravičnog i brzog obeštećenja (čl. 2. Zakona [o odgovornosti]), a ta obveza naknade štete postoji neovisno o tome je li štetnik utvrđen, kazнено progonjen ili oglašen krivim (čl. 3. Zakona [o odgovornosti]).”

Presuda br. Rev-356/07-2 od 18. travnja 2007. godine:

„Nesporno je da su... J.B. i M.F. oglašeni krivima što su ... ubacili protutenkovsku minu u kuću roditelja tužiteljice. Mina je eksplodirala te kod majke tužiteljice S. P. izazvala teške tjelesne ozljede od kojih je ista umrla, dok je otac tužiteljice također pretrpio teške ozljede, ali je ostao živ.

...

U konkretnom slučaju odgovornost države je objektivna – bez obzira na [ičiju] krivnju. Međutim, država ne odgovara zbog propusta sprečavanja štetne radnje, već po principima solidarnosti, pravičnosti i ravnomjernog snošenja javnog tereta (čl. 2. Zakona [o odgovornosti]).

Presuda br. Rev-130/08-2 od 10. prosinca 2008. godine:

„Budući da su i ratna šteta i šteta prouzrokovana terorističkim aktom posljedica nasilja, koje je jedan od ključnih elemenata (pa tako postoji osnovna sličnost u prirodi djela koje se svodi na nasilje), [na pitanje] je li specifični slučaj štete ratna šteta ili šteta prouzrokovana terorističkim aktom [treba odgovoriti] analizom djela nasilja u širem kontekstu okolnosti i događaja tijekom kojih je takvo djelo počinjeno; [odgovor] će posebno ovisiti o korištenim sredstvima, motivima, prouzročenoj šteti te vremenu i mjestu događaja.

...

Sudovi su utvrdili sljedeće činjenice:

- da je pokojni D.J. ... živio sam u obiteljskoj vikendici u V. ... da ... je bomba koju je nepoznata osoba bacila kroz prozor kuće ubila D.J. i da u to vrijeme nije bilo ratnih aktivnosti u području V. ...

S obzirom na prethodno navedene činjenice i način na koji je pokojnik ubijen, nižestupanjski sudovi pravilno su utvrdili da [ubojstvo D.J.] predstavlja teroristički akt s ciljem širenja straha i nesigurnosti građana ...”

Presuda br. Rev-104/08-2 od 7. siječnja 2009. godine:

„Nižestupanjski sudovi utvrdili su da je M.V., dok je radila u svom vrtu, ozlijedila naprava koja je postavljena ...”

S obzirom na okolnosti štete, zaključak nižestupanjskih sudova da je šteta uzrokovana terorističkim aktom je ispravan.”

B. Republika Srbija

1. Zakon o ratnim zločinima iz 2003. godine

50. Zakon o nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine iz 2003. godine, objavljen u Službenom glasniku Republike Srbije br.

67/2003, izmjene i dopune objavljene u Službenom glasniku br. 135/04, 61/2005, 101/2007 i 104/2009) stupio je na snagu 9. srpnja 2003. godine. Tužilaštvo za ratne zločine, Policijska jedinica za ratne zločine i Odeljenje za ratne zločine pri Višem sudu u Beogradu i Apelacioni sud u Beogradu uspostavljeni su prema tom Zakonu. Oni imaju nadležnost nad ozbiljnim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava počinjenih bilo gdje na području bivše Jugoslavije, neovisno o državljanstvu žrtava ili počinitelja.

2. Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima iz 2009. godine

51. Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima iz 2009. godine (objavljen u Službenom glasniku Republike Srbije br. 20/2009) stupio je na snagu 27. ožujka 2009. godine. Prema članku 16. tog Zakona, srpski građani ne mogu biti izručeni. Zakonom je ukinuta odgovarajuća odredba Zakona o krivičnom postupku iz 2001. godine (objavljenog u Službenom glasniku Federativne Republike Jugoslavije br. 70/2001, izmjene i dopune objavljene u Službenom glasniku Federativne Republike Jugoslavije br. 68/2002 i Službenom glasniku Republike Srbije, br. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 49/2007, 20/2009 i 72/2009), koji je bio na snazi između 28. ožujka 2002. godine i 27. ožujka 2009. godine.

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 2. KONVENCIJE

52. Podnositelji zahtjeva prigovorili su kako vlasti nisu poduzele primjerene i odgovarajuće korake kako bi istražile smrt njihovih roditelja i kako bi počinitelje priveli pravdi. Također su tvrdili da su njihovi roditelji ubijeni zato što su bili hrvatske etničke pripadnosti i da nacionalne vlasti nisu istražile tu okolnost. Podnositelji zahtjeva nadalje su prigovorili da na raspolaganju nisu imali učinkovito pravno sredstvo s obzirom na navodnu povredu članka 2. Konvencije. Pozvali su se na članke 2., 13. i 14. Konvencije. Sud će, kao stručnjak pravne karakterizacije činjenica predmeta, ispitati ovaj prigovor temeljem postupovnog aspekta članka 2. Konvencije koji u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

„1. Pravo na život svakog čovjeka zaštićeno je zakonom. ...”

A. Dopuštenost

1. Tvrđnje stranaka

53. Vlada tvrdi da podnositelji zahtjeva nisu poštovali rok od šest mjeseci jer su podnijeli svoj zahtjev Sudu gotovo dvadeset dvije godine nakon ubojstva njihovih roditelja i gotovo šesnaest godina nakon što je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Republiku Hrvatsku.

54. Nadalje, podnositelji zahtjeva nisu iscrpili sva odgovarajuća domaća pravna sredstva koja su im bila dostupna jer nisu podnijeli prigovor na ponašanje nijednog od državnih tijela, poput policije ili Državnog odvjetništva, niti su podnijeli kaznenu prijavu protiv osoba koje su provodile istragu. Što se tiče zaštite od nezakonitog ponašanja domaćih vlasti, Vlada je istaknula da su podnositelji zahtjeva mogli tražiti odštetu od države.

55. Podnositelji zahtjeva tvrdili su da su ispunili sve uvjete koji se odnose na dopuštenost. S obzirom na pravilo o šest mjeseci, tvrde da je, u vrijeme kada su podnijeli zahtjev Sudu, istraga o ubojstvu njihovih roditelja još uvijek bila u tijeku, a vlasti su poduzimale mjere kako bi utvrdile odgovarajuće činjenice.

56. Što se tiče iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava, smatraju da su državne vlasti, jednom kad su postale svjesne ubojstva roditelja podnositelja zahtjeva, imale obvezu provesti službenu i učinkovitu istragu.

2. Ocjena Suda

(c) Poštovanje pravila o šest mjeseci

57. U nizu predmeta vezanih uz dugotrajne istrage o smrti rođaka podnositelja zahtjeva Sud je razmatrao u kojem trenutku podnositelj zahtjeva može ili treba početi sumnjati u djelotvornost pravnog sredstva (vidjeti predmet *Şükran Aydın i drugi protiv Turske* (odl.), br. 46231/99, 26. svibnja 2005.; *Elsanova protiv Rusije* (odl.) br. 57952/00, 15. studenoga 2005.; *Narin protiv Turske*, br. 18907/02, odlomak 50., 15. prosinca 2009.; *Grubić protiv Hrvatske* (odl.), br. 56094/12, odlomci 30.-41., 9. lipnja 2015.; *Žarković protiv Hrvatske* (odl.), br. 75187/12, odlomci 24.-35., 9. lipnja 2015.; *Damjanović protiv Hrvatske* (odl.), br. 5306/13, odlomci 23.-34., 25. kolovoza 2015.; i *Vuković i drugi protiv Hrvatske* (odl.), br. 3430/13, odlomci 23.-34., 25. kolovoza 2015.). Sud je utvrdio da se, u slučajevima nasilne smrti, neučinkovitost istrage općenito može lakše primijetiti nego u slučaju nestalih osoba; nužnost žurnog postupanja može od podnositelja zahtjeva zahtijevati da takav predmet podnese Sudu u roku od nekoliko mjeseci ili najviše, ovisno o okolnostima, svega nekoliko godina nakon događaja (vidjeti *Varnava i drugi Varnava i drugi protiv Turske* [VV], br. 16064/90 i dr., odlomak 158., ECHR 2009.).

58. Kao što je vidljivo iz prethodno navedene sudske prakse, Sud se suzdržao od navođenja određenog razdoblja nakon kojeg se smatra da je istraga postala neučinkovita za potrebe procjene dana od kojeg počinje teći razdoblje od šest mjeseci (vidjeti *Bogdanović protiv Hrvatske* (odl.), br. 72254/11, odlomak 43., 18. ožujka 2014.). Određivanje činjenice je li podnositelj zahtjeva u zadanom predmetu poštovao kriterije dopuštenosti ovisit će o okolnostima predmeta i drugim čimbenicima, poput revnosti i interesa koje podnositelj zahtjeva pokazuje, kao i o uspjehu dotične istrage (vidjeti *Narin*, prethodno citirano, odlomak 43.).

59. Što se tiče ovog predmeta, Sud napominje da je istraga o smrti roditelja podnositelja zahtjeva koju provode hrvatske vlasti započela 1996. godine i još uvijek je u tijeku. U 2014. godini hrvatske vlasti još uvijek su vodile prepisku s vlastima Sjedinjenih Američkih Država s ciljem izručenja jednog od osumnjičenika Republici Hrvatskoj. Stoga se ne može reći da je rok od šest mjeseci istekao u nekom trenutku između 5. studenoga 1997. godine, kad je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Republiku Hrvatsku, i dana podnošenja ovog zahtjeva Sudu 5. studenoga 2013. godine. Iz toga slijedi da su podnositelji zahtjeva poštovali rok od šest mjeseci.

(b) Iscrpljenje domaćih pravnih sredstava

60. Sud je već odlučivao o istim prigovorima vezanim uz iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava (vidjeti predmet *Jelić protiv Hrvatske*, br. 57856/11, odlomci 59.-67., 12. lipnja 2014.). Sud ne vidi razlog da u ovom predmetu odstupa od tog stajališta.

61. Slijedi da se Vladin prigovor mora odbiti.

(c) Zaključak o dopuštenosti

62. Sud nalazi da prigovor na temelju postupovnog aspekta članka 2. Konvencije nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. točke a. Konvencije. Primjećuje i da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrđnje stranaka

63. Podnositelji zahtjeva prigovorili su da je istraga o smrti njihovih roditelja bila neučinkovita. Posebno su ukazali na kašnjenja između 1996. i 2000. godine te ponovno između svibnja 2001. i siječnja 2004. godine. Nadalje, hrvatske vlasti nisu poduzele učinkovite mjere za izručenje osobe Y., osumnjičenika, iz Sjedinjenih Američkih Država u Republiku Hrvatsku.

64. Vlada tvrdi da su domaća tijela poštovala postupovne obveze na temelju članka 2. Konvencije. Roditelji podnositelja zahtjeva ubijeni su na teritoriju izvan kontrole hrvatskih vlasti. Jednom kad su te vlasti povratile

kontrolu nad tim teritorijem, pokrenuta je istraga o ubojstvu roditelja podnositelja zahtjeva. Međutim, dokazi koje su prikupile vlasti „Srpske autonomne oblasti Krajine” bile su rezultat policijskih istraga koje, po hrvatskom zakonu, ne mogu predstavljati valjane dokaze u kaznenim postupcima u Republici Hrvatskoj. Hrvatske vlasti poduzele su sve dostupne mjere kako bi utvrdile identitet počinitelja. Međutim, dvojica osumnjičenika, osobe X. i Y., bili su nedostupni hrvatskim vlastima.

2. Ocjena Suda

(a) Opća načela

65. Sud ponavlja da je članak 2. jedan od temeljnih odredaba Konvencije. U njemu su sadržane osnovne vrijednosti demokratskih društava koja čine Vijeće Europe. Cilj i svrha Konvencije kao instrumenta zaštite pojedinačnih ljudskih bića zahtijevaju da se članak 2. tumači i primjenjuje tako da njegove zaštitne mjere budu praktične i učinkovite (vidjeti, među mnoštvom drugih izvora, predmet *Anguelova protiv Bugarske*, br. 38361/97, odlomak 109., ECHR 2002-IV).

66. Obveza zaštite prava na život iz članka 2. Konvencije, u vezi s općom obvezom države iz članka 1. Konvencije da „osigura svakoj osobi pod [svojom] jurisdikcijom prava i slobode određene Konvencijom”, također podrazumijeva da treba postojati neki oblik djelotvorne službene istrage kada su pojedinci ubijeni primjenom sile (vidjeti predmet *Armani Da Silva protiv Ujedinjene Kraljevine* [VV], br. 5878/08, odlomak 230., 30. ožujka 2016.).

67. Država stoga mora osigurati, svim sredstvima koja su joj na raspolaganju – pravnima ili drugima – da se zakonodavni i administrativni okvir uspostavljen radi zaštite prava na život pravilno provodi, a da se sva kršenja tog prava suzbijaju i kažnjavaju (vidjeti predmet *Armani Da Silva*, prethodno citiran, odlomak 230.).

68. Kako bi bila „učinkovita”, kako se taj izraz treba tumačiti u kontekstu članka 2. Konvencije, istraga najprije mora biti prikladna. To znači da mora biti sposobna dovesti do utvrđivanja činjenica, zaključka je li uporabljena sila bila opravdana ili ne u tim okolnostima te do utvrđivanja identiteta i – ako je to primjereno – kažnjavanja odgovornih. To nije obveza rezultata, već sredstava. Vlasti moraju poduzeti sve razumne korake koje mogu kako bi pribavile dokaze o incidentu, uključujući, *inter alia*, svjedočenja očevidaca, forenzičke dokaze i, ako je to primjenjivo, autopsiju koja dovodi do potpune i točne evidencije ozljede i objektivne analize kliničkih nalaza, uključujući uzroka smrti. Nadalje, tamo gdje je službenik države koristio silu, istraga također mora biti učinkovita u smislu da je sposobna dovesti do utvrđivanja je li uporabljena sila bila opravdana ili ne u tim okolnostima. Svaki nedostatak istrage koji umanjuje mogućnost

utvrđivanja uzroka smrti ili odgovorne osobe riskira neispunjavanje te norme (vidjeti predmet *Armani Da Silva*, prethodno citiran, odlomak 233.).

69. Zaključci istrage posebno se moraju temeljiti na iscrpnoj, objektivnoj i nepristranoj analizi svih odgovarajućih elemenata. Propust u slijeđenju očitog pravca istrage u znatnoj mjeri potkopava sposobnost istrage da utvrdi činjenice slučaja i da utvrdi identitet odgovornih. Unatoč tome, priroda i stupanj ispitivanja koji udovoljavaju najnižem pragu učinkovitosti istrage ovise o okolnostima pojedinog slučaja. Priroda i stupanj ispitivanja moraju se procijeniti na temelju svih relevantnih činjenica i s obzirom na praktičnu stvarnost istrage kao posla. U slučaju kada je sumnjiva smrt uzrokovana djelovanjem službenika Države, odgovarajuće domaće vlasti moraju primijeniti posebno strogo ispitivanje u istrazi koja slijedi (vidjeti predmet *Armani Da Silva*, prethodno citiran, odlomak 234.).

70. Zahtjev žurnosti i razumne učinkovitosti podrazumijeva se u ovome kontekstu (vidjeti predmete *Yaşa protiv Turske*, 2. rujna 1998., odlomci 102.-104., Izvješća 1998-VI; i *Mahmut Kaya protiv Turske*, br. 22535/93, odlomci 106.-107., ECHR 2003-III). Mora se prihvatiti da mogu postojati prepreke ili poteškoće koje sprečavaju napredak u istrazi u određenoj situaciji. Međutim, brz odgovor vlasti u istrazi koja se odnosi na uporabu smrtonosne sile općenito se može smatrati presudnim za održavanje javnog povjerenja u vladavinu prava i za sprečavanje pojavljivanja povezivanja s nezakonitim djelima ili tolerancije istih (vidjeti predmet *Armani Da Silva*, prethodno citiran, odlomak 237.).

71. Iz prethodnog se ne može zaključiti da članak 2. može sadržavati pravo na kazneni progon ili osudu za kazneno djelo trećih strana ili apsolutnu obvezu da svako kazneno gonjenje završi osudom ili zapravo nekom određenom presudom. Uistinu, Sud će se u znatnoj mjeri prikloniti nacionalnim sudovima u pogledu izbora prikladne kazne za ubojstvo koje počine službenici države. Unatoč tome, još uvijek mora provoditi određene ovlasti revizije i intervencije u slučajevima očitog nesrazmjera između ozbiljnosti djela i izrečene kazne (vidjeti predmet *Armani Da Silva*, prethodno citiran, odlomak 238.).

(b) Primjena tih načela na ovaj predmet

72. Budući da ne postoje naznake da istraga smrti srodnika podnositelja zahtjeva nije bila neovisna, Sud će se razmotriti pitanje njezine adekvatnosti.

73. Sud prije svega primjećuje da su se događaji o kojima je riječ odvijali u siječnju 1992. godine na teritoriju koji u to vrijeme nije bio pod kontrolom hrvatskih vlasti. Kada su 1995. godine hrvatske vlasti povratile kontrolu nad gradom A. i okolnim područjem, gdje su se događaji o kojima je riječ zbili, dvojica osumnjičenika čiji su identitet utvrdile vlasti „Srpske autonomne oblasti Krajine” pobjegli su iz Republike Hrvatske i postali nedostupni

hrvatskim vlastima. Međutim, Sud može razmatrati samo činjenice koje su se dogodile nakon 5. studenoga 1997. godine, kada je Republika Hrvatska ratificirala Konvenciju.

74. Sud nadalje primjećuje da su hrvatske vlasti slijedile dostupne tragove u predmetnom slučaju i to slanjem upita službenim tijelima, kao i ažuriranjem izjava svjedoka i srodnika pokojnika i istraživanjem u najvećoj mogućoj mjeri potencijalnih osumnjičenika koje su svjedoci spomenuli (vidjeti prethodne odlomke 21.-24.). Jedan od dvojice osumnjičenika, osoba X., živi u Republici Srbiji i postao je državljanin Republike Srbije; te kao takav ne može biti izručen (vidjeti prethodni odlomak 54.), no Republika Hrvatska za to ne može biti odgovorna (vidjeti predmet *Nježić i Štimac protiv Hrvatske*, br. 29823/13, odlomak 68., 9. travnja 2015.). Hrvatske vlasti zatražile su od srpskih vlasti da saslušaju osobu X. (vidjeti prethodne odlomke 33.-35.). Sud također smatra da nije potrebno razmatrati je li Republika Hrvatska imala obvezu na temelju Konvencije zahtijevati više od tijela Republike Srbije s obzirom na to da su podnositelji zahtjeva sami mogli prijaviti slučaj Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije, koje ima nadležnost nad teškim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava počinjenima bilo gdje na području bivše Jugoslavije (vidjeti prethodni odlomak 53.). Nadalje, podnositelji zahtjeva slobodni su podnijeti zahtjev protiv Republike Srbije ako smatraju da je Republika Srbija prekršila njihova prava na temelju Konvencije (usporediti predmete *Palić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 4704/04, odlomak 65., 15. veljače 2011.; i *Nježić i Štimac*, prethodno citiran, odlomak 68.).

75. Što se tiče drugog od dvojice osumnjičenika, osobe Y., Sud primjećuje da on živi u Sjedinjenim Američkim Državama i da su hrvatske vlasti protiv njega izdale međunarodni nalog za uhićenje. Hrvatske vlasti poduzimale su prikladne korake i vodile prepisku s tijelima američkih vlasti s ciljem njegovog izručenja Republici Hrvatskoj (vidjeti prethodne odlomke 25.-31.).

76. Po svemu sudeći, glavni prigovor podnositelja zahtjeva jest taj da istraga nije dovela ni do jednoga kaznenoga gonjenja. Sud razumije da je za podnositelje zahtjeva zasigurno frustrirajuća činjenica da su potencijalni osumnjičenici imenovani, no ne i kazneno gonjeni. Međutim, članak 2. ne može se tumačiti na način da uvodi zahtjev da vlasti pokrenu kazneni progon u svakom slučaju jer je postupovna obveza na temelju tog članka obveza sredstava, a ne rezultata (vidjeti prethodni odlomak 68.).

77. Sud nadalje primjećuje da je Republika Hrvatska proglasila nezavisnost 8. listopada 1991. godine i da su sve vojne operacije okončane u kolovozu 1995. godine. U siječnju 1998. godine prestao je mandat UNTAES-a i počeo je miran prijenos vlasti na hrvatske vlasti (vidjeti prethodni odlomak 20.).

78. Sud prihvaća da se sve prepreke u istrazi ubojstava tijekom rata i poslijeratne obnove, kao i svako kašnjenje u istrazi (vidjeti prethodni

odlomak 66.), mogu pripisati cjelokupnoj situaciji u Republici Hrvatskoj, novoj nezavisnoj poslijeratnoj državi kojoj je trebalo vremena da organizira državna tijela i da njezini službenici steknu iskustvo (usporediti predmet *Palić*, prethodno citiran, odlomak 70.).

79. Što se tiče zahtjeva žurnosti, Sud priznaje da je istragu u ovom predmetu otežavala činjenica da su osumnjičeni za zločin koji je predmet ovog zahtjeva pripadnici srpskih paravojnih snaga koji su pobjegli iz Republike Hrvatske u kolovozu 1997. godine te nisu dostupni hrvatskim vlastima jer jedan od njih živi u Republici Srbiji kao državljanin Republike Srbije, a drugi živi u Sjedinjenim Američkim Državama.

80. Sud nalazi da, uzimajući u obzir posebne okolnosti koje su prevladavale u Republici Hrvatskoj u poslijeratnom razdoblju i velik broj predmeta koji se odnose na ratne zločine koji se rješavaju pred lokalnim sudovima (vidjeti prethodni odlomak 41.), kao i sve mjere koje su domaće vlasti poduzele u ovom predmetu, razina istrage nije bila ispod najniže norme koju zahtijeva članak 2. (usporediti predmete *Palić*, prethodno citiran, odlomak 71.; *Gürtekin i drugi protiv Cipra* (odl.), br. 60441/13 i dr., odlomak 32., 11. ožujka 2014.; *Mujkanović i drugi protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 47063/08 i dr., odlomak 42., 3. lipnja 2014.; *Fazlić i drugi protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 66758/09 i dr., odlomak 40., 3. lipnja 2014.; te *Šeremet protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 29620/05, odlomak 38., 8. srpnja 2014.). Iz navedenog slijedi da nije došlo do povrede te odredbe.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 1. PROTOKOLA BR. 1. UZ KONVENCIJU

81. Podnositelji zahtjeva nadalje su prigovorili da iznos koji su morali platiti državi predstavlja povredu njihovog prava na mirno uživanje svojeg vlasništva. Pozvali su se na članak 1. Protokola br. 1. koji glasi kako slijedi:

„Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svojeg vlasništva. Nitko ne može biti lišen svoga vlasništva, osim u javnom interesu, i to samo uz uvjete predviđene zakonom i općim načelima međunarodnoga prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnima da bi uredila upotrebu vlasništva u skladu s općim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni.”

A. Dopuštenost

82. Sud primjećuje da ovaj prigovor nije očito neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. točke a. Konvencije. Primjećuje i da prigovor nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrđnje stranaka

83. Podnositelji zahtjeva prigovorili su da je odlukom koju su donijeli domaći sudovi, a prema kojoj moraju platiti troškove zastupanja države u parničnom postupku u kojoj su tražili odštetu u vezi s ubojstvom njihovih roditelja, povrijeđeno njihovo pravo na mirno uživanje njihovog vlasništva. Podnositelji zahtjeva iznijeli su sljedeće tvrdnje u prilog svojem prigovoru.

84. Podnositelji zahtjeva tvrde da je primjena pravila, koje podrazumijeva da gubitnik mora platiti troškove zastupanja suprotne strane, dovela, u posebnim okolnostima njihovog predmeta, do prekomjernog pojedinačnog tereta za njih. Navode da način na koji je to pravilo bilo primijenjeno u njihovom slučaju nije bio razmjernan legitimnom cilju kojem se teži. Iako priznaju legitimni cilj koji je u pozadini pravila da „gubitnik plaća”, podnositelji zahtjeva navode da je njihov tužbeni zahtjev bio u skladu sa sudskom praksom u vrijeme kad su ga podnijeli pa se stoga nije mogao smatrati neosnovanim.

85. Podnositelji zahtjeva nadalje navode da su pokrenuli predmetni parnični postupak u vezi s ubojstvom njihovih roditelja. U to je vrijeme Vrhovni sud Republike Hrvatske već bio prihvatio nekoliko takvih tužbenih zahtjeva. Taj je pristup slijedio prvostupanjski sud, koji je prihvatio tužbeni zahtjev podnositelja zahtjeva. Tek su kasnije nacionalni sudovi razvili stav da, u slučajevima kada su pojedinci bili ubijeni na okupiranim teritorijima, država nije odgovorna za štetu jer se takva ubojstva trebaju smatrati ratnom štetom.

86. Zbog rizika od toga da će morati snositi troškove zastupanja države u parničnom postupku strane općenito oklijevaju u pokretanju parničnih postupaka protiv države, posebno u vezi s pitanjima kada ne postoji ustaljena praksa domaćih sudova ili kada je došlo do promjene u donedavnoj praksi.

87. Podnositelji zahtjeva također navode da je suprotna strana u dotičnom postupku država, koju zastupa Državno odvjetništvo. Nije bilo pošteno procijeniti troškove zastupanja države na temelju Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika jer Državno odvjetništvo nije u istom položaju kao odvjetnici. Za razliku od državnih tijela, odvjetnici moraju platiti porez na dohodak i druge troškove, dok se Državno odvjetništvo financira iz državnog proračuna.

88. Nadalje navode da hrvatski pravni sustav priznaje situacije u kojima je potrebno sniziti iznos nagrada u javnom interesu. Stoga, kada je odvjetničke nagrade trebalo nadoknaditi iz državnog proračuna (kao što je bio slučaj kada su zastupali optuženog u određenim kaznenim postupcima), imali su pravo tek na 30 % svoje uobičajene nagrade.

89. Iznos od 52.500 HRK troškova koji je trebalo nadoknaditi državi bio je prevelik teret za podnositelje zahtjeva, posebno s obzirom na činjenicu da

je najviši iznos naknade za neimovinsku štetu koju su nacionalni sudovi dosudili u vezi sa smrću bliskog srodnika 220.000 HRK. Nadalje, mjesečni dohodak kućanstva prvog podnositelja zahtjeva, koji uključuje podnositelja zahtjeva, njegovu suprugu i dvoje djece, iznosio je 12.600 HRK, a mjesečni dohodak kućanstva druge podnositeljice zahtjeva, koji uključuje podnositeljicu zahtjeva, njezinog supruga i troje djece, iznosio je 5.200 HRK. Stoga bi iznos koji podnositelji zahtjeva trebaju platiti imao značajan utjecaj na njihovo financijsko stanje.

90. Vlada tvrdi da su podnositelji zahtjeva izgubili građanskopravnu parnicu protiv države pa je stoga odlučeno da moraju nadoknaditi troškove zastupanja države u tom postupku, sve u skladu s odgovarajućim pravilima parničnog postupka. Iznos tih troškova procijenjen je na temelju vrijednosti tužbenog zahtjeva koji su podnijeli podnositelji zahtjeva.

2. Ocjena Suda

(a) Je li došlo do miješanja u pravo podnositelja zahtjeva na mirno uživanje njihovog vlasništva

91. Sud ponavlja da članak 1. Protokola br. 1, kojim se jamči pravo na zaštitu vlasništva, sadrži tri različita pravila: „prvo pravilo, utvrđeno u prvoj rečenici prvog stavka, općenite je prirode i njime se određuje načelo mirnog uživanja vlasništva; drugo pravilo, sadržano u drugoj rečenici prvog stavka, obuhvaća lišenje vlasništva i čini ga podložnim određenim uvjetima; treće pravilo iz drugog stavka dopušta državama članicama, između ostalog, kontroliranje korištenja vlasništva u skladu s općim interesom. Međutim, ta tri pravila nisu 'različita' u smislu da nisu povezana. Drugo i treće pravilo odnose se na posebne slučajeve miješanja u pravo na mirno uživanje vlasništva te se stoga treba tumačiti s obzirom na opća načela utvrđena u prvom pravilu” (vidjeti predmet *Anheuser-Busch Inc. protiv Portugala* [VV], br. 73049/01, odlomak 62., ECHR 2007-I).

92. Sud primjećuje da se prigovor podnositelja zahtjeva u ovom predmetu odnosi na nalog za podmirenje troškova prema kojem su obvezni isplatiti troškove zastupanja države u državni proračun. Sud stoga smatra da nalog za podmirenje tih troškova na svim razinama nadležnosti predstavlja miješanje u pravo podnositelja zahtjeva na mirno uživanje njihovog vlasništva. Budući da troškovi zastupanja države nisu troškovi povezani sa samim pravosudnim sustavom, nadoknada tih troškova nije doprinos u smislu drugog stavka članka 1. Protokola br. 1 (vidjeti predmete *X. i Y. protiv Austrije*, br. 7909/74, odluka Komisije od 12. listopada 1978., *Odluke i izvješća* (DR) 15, str. 160., 163. i 164.; i *Aires protiv Portugala*, br. 21775/93, odluka Komisije od 25. svibnja 1995., DR 81, str. 48.). Sud će razmotriti slučaj s obzirom na opće pravilo na temelju prve rečenice prvog stavka članka 1. Protokola br. 1 (vidjeti predmet *Hoare protiv Ujedinjene Kraljevine* (odl.), br. 16261/08, odlomak 59., 12. travnja 2011.).

(b) Je li miješanje bilo propisano zakonom

93. Sud ponavlja da je prvi i najvažniji uvjet članka 1. Protokola br. 1 taj da bilo kakvo miješanje javne vlasti u mirno uživanje nečijeg vlasništva treba biti zakonito (vidjeti predmet *Iatridis protiv Grčke* [VV], br. 31107/96, odlomak 58., ECHR 1999-II). Sud primjećuje da podnositelji zahtjeva nisu pobijali zakonitost odluka nacionalnih sudova prema kojima moraju nadoknaditi troškove zastupanja države. Sud ne vidi nikakav razlog da presudi drugačije jer su te odluke temeljene na članku 154. stavku 1. Zakona o parničnom postupku.

(c) Je li miješanje težilo legitimnom cilju

94. Svako miješanje u pravo vlasništva, bez obzira na pravilo pod koje potpada, može se opravdati jedino ako služi legitimnom javnom (ili općem) interesu. Sud ponavlja da su, zbog njihovog izravnog poznavanja društva i njegovih potreba, nacionalne vlasti načelno u boljem položaju od bilo kojeg međunarodnog suca da odluče što je „u javnom interesu”. U okviru sustava zaštite uspostavljenim Konvencijom, na nacionalnim tijelima je stoga da izvrše preliminarnu procjenu postojanja problema od javnog interesa koji opravdava mjere kojima se upliće u mirno uživanje vlasništva (vidi predmete *Elia S.r.l. protiv Italije*, br. 37710/97, odlomak 77., ECHR 2002-IX, i *Terazzi S.r.l. protiv Italije*, br. 27265/95/97, odlomak 85., 17. listopada 2002.).

95. Sud primjećuje da članak 154. stavak 1. Zakona o parničnom postupku obuhvaća pravilo da „gubitnik plaća”, prema kojem neuspješna strana mora platiti troškove uspješne strane. Nadalje, prema Tarifi o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika, te se nagrade u parničnim postupcima načelno izračunavaju u odnosu na vrijednost predmeta spora (vidi prethodne odlomke 43. i 44.).

96. Sud primjećuje da se načelo na kojem počiva pravilo da „gubitnik plaća” sastoji u izbjegavanju neopravdanog parničenja i nerazumno visokih troškova parničenja odvrćanjem potencijalnih tužitelja od pokretanja neutemeljenih sporova ili podnošenja previsokih tužbenih zahtjeva bez snošenja posljedica. Sud stoga smatra da ova pravila kroz odvrćanje od neutemeljenih parnica i preuveličanih troškova općenito teže legitimnom cilju osiguranja pravilnog djelovanja pravosudnog sustava i zaštite prava drugih. Sud je stoga mišljenja da se pravilo da „gubitnik plaća” samo po sebi ne može smatrati protivnim članku 1. Protokol br. 1 (vidjeti predmete *Hoare*, prethodno citiran, odlomak 59.; i *Klauz protiv Hrvatske*, br. 28963/10, odlomci 82. i 84., 18. srpnja 2013.). Ovakvo stajalište ne mijenja činjenica da se navedena pravila također primjenjuju na građanskopravne postupke u kojima je stranka država, čime joj se omogućuje da od neuspješne stranke naplati troškove zastupanja. Ne može se smatrati da država ima neograničene resurse, te bi i država, poput

privatnih stranaka, također trebala uživati zaštitu od neutemeljenih parnica (vidjeti predmet *Klauz*, prethodno citiran, odlomak 85.).

97. Sud stoga smatra da nalog za naknadu troškova u ovom predmetu teži legitimnom cilju (vidjeti, *mutatis mutandis*, predmete *Stankov protiv Bugarske*, br. 68490/01, odlomak 52., 12. srpnja 2007., i *Klauz*, prethodno citiran, odlomak 82.). Nastavit će razmatrati ključno pitanje – je li postignuta „pravedna ravnoteža” između općeg interesa i prava podnositelja zahtjeva na temelju članka 1. Protokola br. 1.

(d) Je li miješanje bilo razmjerno legitimnom cilju kojemu se teži

98. Preostaje utvrditi jesu li mjere kojima se prigovara bile razmjerne cilju kojem se težilo. Svako miješanje mora postići „pravednu ravnotežu” između zahtjeva od općeg interesa zajednice i zahtjeva za zaštitu temeljnih prava pojedinca (vidjeti predmete *Beyeler protiv Italije* [VV], br. 33202/96, odlomak 107., ECHR 2000-I; i *Hoare*, prethodno citiran, odlomak 60.). Mora postojati razuman odnos razmjernosti između upotrijebljenih sredstava i cilja kojem se teži. U svakom predmetu koji uključuje navodnu povredu članka 1. Protokola br. 1, Sud mora utvrditi je li zbog miješanja države dotična osoba morala snositi nerazmjeran i prekomjeran teret (vidi predmete *James i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine*, 21. veljače 1986., odlomak 50., Serija A br. 98, i *Amato Gauci protiv Malte*, br. 47045/06, odlomak 57., 15. rujna 2009.). Procjenjujući usklađenost s člankom 1. Protokola br. 1, Sud mora izvršiti sveukupno razmatranje raznih interesa koji su u pitanju (vidjeti predmet *Perdigão protiv Portugala*, [VV], br. 24768/06, odlomak 68., 16. studenoga 2010.), imajući u vidu kako je Konvencija namijenjena zaštiti prava koja su „praktična i učinkovita” (vidjeti, primjerice, predmet *Chassagnou i drugi protiv Francuske*, [VV], br. 25088/94, 28331/95 i 28443/95, odlomak 100., ECHR 1999-III). Sud mora razmotriti što stoji iza forme i ispitati realnost situacije na koju se podnositelji zahtjeva žale (vidjeti predmet *Zammit i Attard Cassar protiv Malte*, br. 1046/12, odlomak 57., 30. srpnja 2015.).

99. Središnje pitanje u ovom predmetu odnosi se na činjenicu da je podnositeljima zahtjeva naloženo da nadoknade troškove zastupanja države od strane Državnog odvjetništva u iznosu jednakom odvjetničkoj nagradi, jer je njihov tužbeni zahtjev za odštetu u vezi s ubojstvom njihovih roditelja bio u potpunosti odbijen uz obrazloženje da država nije odgovorna za štetu koja je nastala zbog ubojstava počinjenih na teritoriju Krajine, koja je u relevantnom razdoblju bila izvan kontrole hrvatskih vlasti.

100. Sud naglašava da podnositelji zahtjeva nisu osporili pravila sadržana u članku 154. stavku 1. Zakona o parničnom postupku kao takva. Umjesto toga, tvrde da je način na koji je to pravilo primijenjeno u posebnim okolnostima njihovog predmeta stavilo prekomjeran teret na njih.

101. Sud napominje da, prema članku 154. stavku 1. Zakona o parničnom postupku, nije dozvoljena nikakva fleksibilnost s obzirom na

obvezu strane koja je izgubila parnicu da naknadi troškove suprotnoj strani jer je u njemu predviđeno da „stranka koja u cijelosti izgubi parnicu dužna je protivnoj stranci i njezinu umješaću nadoknaditi troškove” (vidjeti prethodni odlomak 43.).

102. Nastavno na tu odredbu, Sud primjećuje kako Državno odvjetništvo ima pravo na nadoknadu i troškova i nagrada kada zastupa drugu stranu, ali samo na nadoknadu troškova kada ono samo sudjeluje u postupku kao stranka (vidjeti članke 162. i 163. Zakona o parničnom postupku, prethodni odlomak 43.).

103. Podnositelji zahtjeva podnijeli su tužbeni zahtjev za nadoknadu neimovinske štete prema Zakonu o odgovornosti. Tim se zakonom predviđa da je država odgovorna za štetu koja nastaje smrću prouzrokovanom „aktima terora i drugim aktima nasilja poduzetim s ciljem teškog narušavanja javnog reda zastrašivanjem i izazivanjem osjećaja nesigurnosti građana”. U članku 1. stavku 2. teroristički akt definira se kao „akt nasilja izvršen u pravilu iz političkih pobuda s ciljem izazivanja straha, užasa i osjećaja osobne nesigurnosti građana” (vidjeti prethodni odlomak 51.).

104. Sud primjećuje da su roditelje podnositelja zahtjeva navodno iz njihovog doma u A. otela dvojica policijskih službenika „Srpske autonomne oblasti Krajine” za vrijeme rata u Republici Hrvatskoj te da su odvedeni u obližnje selo i ustrijeljeni isključivo zbog svog hrvatskog etničkog podrijetla.

105. Vrhovni sud Republike Hrvatske, koji je na kraju presudio protiv podnositelja zahtjeva, složio se sa zaključkom da se u ubojstvu njihovih roditelja mogu pronaći određene sličnosti s terorističkim aktom (vidjeti prethodni odlomak 38.).

106. U ovom predmetu protiv hrvatske Vlade, u svom je očitovanju citirao izvjestan broj presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske u kojima je taj sud odbio tužbene zahtjeve za nadoknadu štete s obzirom na štetu uzrokovanu ubojstvom srodnika podnositelja zahtjeva na okupiranom teritoriju za vrijeme rata. Međutim, te su presude usvojene uglavnom 2007. i 2008. Stoga se, u vrijeme u koje su podnositelji zahtjeva podnijeli tužbu za nadoknadu štete, u ožujku 2006. godine, može reći da stajalište Vrhovnog suda Republike Hrvatske o tome što čini teroristički akt i što čini štetu povezanu s ratom nije bilo posve jasno. Nadalje, u svojoj ustavnoj tužbi, podnositelji zahtjeva naveli su nekoliko presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske u kojima je utvrđena odgovornost države za štetu uzrokovanu ubojstvima za vrijeme Domovinskog rata u Republici Hrvatskoj.

107. Stoga se ne može tvrditi da je tužba podnositelja zahtjeva protiv države bila lišena ikakvog sadržaja ili očigledno nerazumna. Stajalište podnositelja zahtjeva da je šteta koja im je počinjena ubojstvom njihovih roditelja obuhvaćena Zakonom o odgovornosti nije bilo nerazumno jer u to vrijeme podnositelji zahtjeva nisu mogli znati hoće li se ubojstvo njihovih roditelja smatrati terorističkim aktom ili ratnom štetom.

108. Nadalje, nacionalni sudovi naložili su podnositeljima zahtjeva da za zastupanje države plate iznos koji bi se dosudio suprotnoj strani na ime nagrade odvjetniku. Sud naročito važnom smatra činjenicu da je suprotna strana u dotičnom postupku država Hrvatska, koju je zastupalo Državno odvjetništvo, i da su troškovi tog odvjetništva u dotičnom parničnom postupku bili procijenjeni na temelju odvjetničkih nagrada. Međutim, kao što su podnositelji zahtjeva ispravno napomenuli, budući da se financira iz državnog proračuna, to odvjetništvo nije u istom položaju kao odvjetnik. Sud primjećuje da je u usporedivoj situaciji Vrhovni sud Republike Hrvatske već presudio da osiguravajuće društvo nema pravo na nadoknadu troškova odvjetničkog zastupanja u sporu koji se odnosi na tužbeni zahtjev za odštetu jer bi mu vlastiti zaposlenici mogli osigurati pravno zastupanje u tom postupku (vidjeti prethodni odlomak 46.).

109. Drugi je važan faktor pojedinačna financijska situacija podnositelja zahtjeva. S obzirom na njihove argumente u tom pogledu (vidjeti prethodni odlomak 89.), Sud prihvaća da plaćanje iznosa koji su naložili nacionalni sudovi u vezi s troškovima dotičnog postupka predstavlja teret za podnositelje zahtjeva.

(e) Zaključak

110. U posebnim okolnostima ovog predmeta i s obzirom na činjenicu da se Vrhovni sud Republike Hrvatske složio s time da u dotičnim djelima koja predstavljaju ratni zločin postoje određene sličnosti s terorističkim aktom; da je definicija terorističkog akta podložna tumačenju sudova i u relevantnom razdoblju nije bila pojašnjena; da je protivnik podnositelja zahtjeva bila država koju zastupa Državno odvjetništvo; te da iznos troškova koje treba naknaditi nije neznatan s obzirom na financijsku situaciju podnositelja zahtjeva, Sud smatra kako odluka da podnositelji zahtjeva moraju platiti puni iznos troškova zastupanja države u dotičnom postupku predstavlja nerazmjerni teret za njih.

111. Stoga je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju u posebnim okolnostima ovog predmeta.

III. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6. STAVKA 1. KONVENCIJE

112. Podnositelji zahtjeva dodatno su prigovorili da je povrijeđeno njihovo pravo na pristup sudu. Pozvali su se na članak 6. stavak 1. Konvencije, koji u mjerodavnom dijelu glasi:

„Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ... svatko ima pravo da ... sud pravično ... ispita njegov slučaj.”

A. Dopuštenost

113. Sud primjećuje da ovaj prigovor nije očito neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. točke a. Konvencije. Primjećuje i da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

114. Podnositelji zahtjeva ponovili su svoje argumente sažete u prethodnim odlomcima 82.-88.

115. Vlada je tvrdila da su podnositelji zahtjeva imali pristup sudu u vezi sa svojim građanskopravnim tužbenim zahtjevom za nadoknadu štete, koji je ispitan na tri razine nadležnosti. Činjenica da je tužbeni zahtjev podnositelja zahtjeva odbijen ne može se tumačiti kao uskraćivanje prava na pristup sudu. Ustaljena praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske bila je odbijati tužbene zahtjeve za nadoknadu štete protiv države u vezi s ubojstvima civila na okupiranim teritorijima jer se to smatralo ratnom štetom za koju država nije odgovorna. S tim je u vezi Vrhovni sud Republike Hrvatske usvojio nekoliko presuda o ubojstvima na području oko grada A. Te su presude usvojene između 2007. i 2010. godine.

2. Ocjena Suda

(a) Opća načela

116. Članak 6. stavak 1. svakome daje pravo da sudu podnese bilo kakvu tužbu vezanu uz svoja građanska prava i obveze. Shodno tome, ta odredba sadrži „pravo na sud”, pri čemu pravo na pristup, to jest, pravo na pokretanje sudskih postupaka pred sudom u građanskopravnim predmetima, predstavlja jedan aspekt (vidjeti predmete *Golder protiv Ujedinjene Kraljevine*, 21. siječnja 1975., odlomke 34. *in fine* i 35.-36., Serija A br. 18; i *Z i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine* [VV] br. 29392/95, odlomci 91.-93., ECHR 2001-V).

117. Pravo na pristup sudovima nije apsolutno, već može biti podvrgnuto ograničenjima; ona su prešutno dopuštena obzirom da pravo na pristup „po samoj svojoj naravi traži uređenje od strane države koje može varirati u smislu vremena i mjesta, u skladu s potrebama i sredstvima zajednice i pojedinaca”. Države ugovornice uživaju određenu slobodu procjene pri utvrđivanju takvih pravila. Iako je na Sudu da donese konačnu odluku o tome jesu li ispunjeni zahtjevi Konvencije, nijedan dio uloge Suda ne uključuje zamjenu procjene nacionalnih vlasti drugom procjenom toga što bi bila najbolja politika u ovom području. Unatoč tome, primijenjena ograničenja ne smiju ograničiti pristup koji je pojedincu ostavljen na takav način ili u mjeri u kojoj bi bila narušena sama bit prava. Nadalje,

ograničenje prava na pristup sudu neće biti spojivo s člankom 6. stavkom 1. ako se njime ne nastoji ostvariti legitiman cilj i ako ne postoji razuman odnos razmjernosti upotrebljenih sredstva i cilja koji se nastoji postići (vidjeti predmet *Stanev protiv Bugarske* [VV], br. 36760/06, odlomak 230., ECHR 2012).

118. Sud je već odlučio da bi izricanje znatnog financijskog tereta nakon zaključenja postupka, poput naloga za plaćanje nagrada za zastupanje države prema pravilu „gubitnik plaća” uistinu moglo predstavljati ograničenje prava na sud (vidjeti predmete *Klauz*, prethodno citiran, odlomak 77.; i, *mutatis mutandis*, *Stankov*, prethodno citiran, odlomak 54.).

(b) Primjena navedenih načela na ovaj predmet

119. Sud smatra kako njegova zadaća nije donijeti odluku o pravilu da „gubitnik plaća” kao takvom, već utvrditi je li, u okolnostima ovog predmeta, pravo podnositelja zahtjeva na pristup sudu u smislu članka 6. stavka 1. Konvencije bilo poštovano, (vidjeti, *mutatis mutandis*, *Malige protiv Francuske*, 23. rujna 1998., odlomak 30., *Izješća* 1998-VII). Sud priznaje da bi se nalog podnositeljima zahtjeva da plate troškove zastupanja države mogao tumačiti kao ograničenje koje narušava pravo na pristup sudu (vidjeti predmet *Klauz*, prethodno citiran, odlomak 81.).

120. Kako je Sud u brojnim prigodama naglasio, ograničenje koje utječe na pravo na pristup sudu neće biti spojivo s člankom 6. stavkom 1. osim ako teži legitimnom cilju, te ako postoji razuman odnos razmjernosti između iskorištenih sredstava i legitimnog cilja koji se teži postići (vidjeti prethodni odlomak 117. i, posebno s obzirom na pravilo „gubitnik plaća”, predmet *Klauz*, prethodno citiran, odlomak 83.). Sud stoga mora razmotriti je li to postignuto u ovom predmetu.

121. Sud prihvaća da pravilo da „gubitnik plaća” teži legitimnom cilju osiguravanja pravilnog djelovanja pravosudnog sustava i zaštite prava drugih kroz odvratanje od neutemeljenih parnica i preuveličanih troškova (vidjeti predmet *Klauz*, prethodno citiran, odlomak 84.; vidjeti također prethodni odlomak 93.).

122. Što se tiče pitanja je li ograničenje bilo razmjerno legitimnom cilju kojem se teži, sud upućuje na svoja utvrđenja na temelju članka 1. Protokola br. 1 (vidjeti prethodne odlomke 97.-107.). Po istoj osnovi po kojoj je utvrdio povredu članka 1. Protokola br. 1 (vidjeti prethodni odlomak 108.), Sud ponovno naglašava da nalog podnositeljima zahtjeva da snose puni iznos troškova zastupanja države u dotičnom postupku predstavlja nesrazmjerno ograničenje prava podnositelja zahtjeva na pristup sudu.

123. Stoga je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije u pogledu prava podnositelja zahtjeva na pristup sudu.

IV. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

124. Člankom 41. Konvencije predviđeno je sljedeće:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarne pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dosuditi pravičnu naknadu povrijeđenoj stranci.”

A. Šteta

125. Svaki od podnositelja zahtjeva potražuje sljedeće: Iznos od 30.000 eura (EUR) na ime neimovinske štete u odnosu na postupovni aspekt članka 2. Konvencije; iznos od 10.000 EUR na ime neimovinske štete u odnosu na postupovni aspekt članka 14. Konvencije; iznos od 10.000 EUR na ime neimovinske štete u odnosu na postupovni aspekt članka 13. Konvencije; iznos od 10.000 EUR na ime neimovinske štete u odnosu na članak 6. stavak 1. Konvencije; iznos od 10.000 EUR na ime neimovinske štete u odnosu na postupovni aspekt članka 1. Protokola br. 1; i iznos od 26.250 HRK (oko 3.500 eura) na ime imovinske štete u odnosu na članak 1. Protokola br. 1.

126. Vlada je smatrala da su potraživani iznosi prekomjerni i neutemeljeni.

127. Uzimajući u obzir svoju sudsku praksu (vidjeti predmete *Stankov*, prethodno citiran, odlomak 71.; i *Perdigão*, prethodno citirani, odlomci 85.-86.), Sud smatra da je razumno podnositeljima zahtjeva solidarno dosuditi iznos od 5.000 EUR na ime neimovinske štete i iznos od 3.400 EUR na ime imovinske štete, uključujući porez koji se na taj iznos može obračunati.

B. Troškovi i izdaci

128. Podnositelji zahtjeva također potražuju iznos od 5.090 EUR za troškove i izdatke nastale pred Sudom. Podnijeli su presliku sporazuma o nagradama za zastupanje, sklopljenog između njih i njihovog odvjetnika.

129. Vlada je uložila prigovor na potraživani iznos.

130. Prema sudskoj praksi, Suda podnositelj ima pravo na nadoknadu svojih troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je dokazano da su stvarno i nužno nastali te da su bili razumni u pogledu iznosa. U ovom predmetu, uzimajući u obzir dokumente koje ima u posjedu i prethodno navedene kriterije, Sud smatra razumnim dosuditi iznos od 3.000 EUR za postupak pred Sudom.

C. Zatezne kamate

131. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna poena.

ZBOG TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Utvrđuje* da je zahtjev dopušten;
2. *Presuđuje* da nije došlo do povrede članka 2. Konvencije;
3. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 1. Protokol br. 1 uz Konvenciju;
4. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije;
5. *Presuđuje*
 - (a) da tužena država treba isplatiti podnositeljima zahtjeva solidarno, u roku od tri mjeseca od dana konačnosti presude, na temelju članka 44. stavka 2. Konvencije, sljedeće iznose:
 - (i) 5.000 EUR (pet tisuća eura) na ime neimovinske štete;
 - (ii) 3.400 EUR (tri tisuće četiri stotine eura) na ime imovinske štete;
 - (iii) 3.000 EUR (tri tisuće eura) na ime troškova i izdataka, plative izravno na bankovni račun zastupnika podnositelja zahtjeva;
 - (iv) poreze koji se mogu obračunati na prethodno navedene iznose;
 - (b) da se od proteka prethodno navedena tri mjeseca do namirenja na prethodno spomenute iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna poena;
6. *Odbija* preostali dio tužbenog zahtjeva podnositelja zahtjeva za pravičnom naknadom.

Sastavljeno na engleskom jeziku i otpravljeno u pisanom obliku 6. rujna 2016. godine u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Hasan Bakırcı
Zamjenik tajnika

Işıl Karakaş
Predsjednik

Prijevod, lekturu i pravnu redakciju napravila prevoditeljska agencija „Ciklopea“ d.o.o. Zagreb. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava nije odgovoran za točnost prijevoda i sadržaja